

## Tar Sándor: Szürke galamb

A borítólapon, műfaji megjelölésként, ez áll: bűnregény. Tar Sándor új könyve persze jóval több, mint egy jól megírt bűnügyi történet. A *Szürke galamb*, akárcsak a korábbi művei, vérbeli epika, gondosan összefűzött novellafüzér, amely ezúttal precízen követi a krimi írott és íratlan szabályait. Van fordulat cselekménye, sokszálú szövevényes szerkezete, vannak benne rejtélyes gyilkosságok s még rejtélyesebb gyilkosok. Csak hát Tar prózájában mindez jótékony formai álca, pseudoforma, hisz a leírások tárgya s az epikai megformálás módja is nagyjából ugyanaz, mint amit korábbi műveiben már megszokhattunk.

A történet úgy indul, mint valami naturalista-sültrealista elbeszélés: egy lakótelepi átlagsalád gyermekének születésnapját ünneplik éppen, de a vasárnapi idillt váratlanul rejtélyes tragédia rombolja széjjel. Egy kislány evés közben köhögni, majd fuldokolni kezd, vért hány, rengeteg vért veszít, s még kórházba szállítás előtt azonmód meghal. Ugyanez a rejtély ismétlődik meg aztán sokadszor is, valamilyen titokzatos kör üti fel a fejét a városban: különböző korú, nemű és foglalkozású emberek megmagyarázhatatlan okokból vérezni kezdenek és elhaláloznak, az orvosok döbbenet és tehetetlenül szemlélik a járvány terjedését, a rendőrség tudatos provokációra gyanakszik, és a sötétben tapogatózik, a város fölött ragadozó galambrajok köröznek, időnként lelesapva mint a vadászsólyom, a rendőrfőnök egy bizonyos galambos embert keres, aki vélhetőleg elindítója lehetett a fertőzéseknek, akciófilmbe illő autós üldözések következnek, a városban elszabadul a pokol, s a lakótelepek fagyos éjszakája fölött ott trónol a Sátán.

Tar mozaikos szerkesztésű krimije egyre mélyebbre és mélyebbre utaztatja olvasóját a bűn, a pusztítás, a céltalan öldöklés poklának bugyraiba:

## NAGY VILÁG

ÍRÓK BUDAPESTRŐL

Ercole Scala, Denis de Rougemont,  
Klaus Mann, Bohumil Hrabal,  
Louise de Vilmorin, Anthony Bailey,  
David Szamojlov, Peter Rosei,  
Jacques Réda prózája

MŰVEK, FORDÍTÓK, FORDÍTÁSOK

George Steiner: Amit az elmélet igényel

Paul Auster: Hogyan lettem író?

Miguel de Unamuno: Pascal hite

Tótfalusi István

A csodaszarvas és a fogak tornáca

1997/3-4.

cselekményét igen sok mellékszálon futtatja, úgy, hogy sokáig nem derül ki, melyik is lesz közülük a krimi vezérfonala, s ki szövi a háttérben az öldöklések hálóját. Hiába keresgéli hát sokáig az olvasó, ki lesz a gyilkos, a mese nem róla, a magányos vagy örült gyilkosról szól, hanem a bűnről, az emberben lakozó Rosszról. A könyv legvégén persze megoldódik a rejtély, sőt a Gonosz is elnyeri méltó büntetését, a szerelmesek egymásra találnak, az árva gyerekek családra lelnek, ám ez a regény egésze szempontjából szinte elhanyagolható mellékkörülmény.

Tar rémületes víziót rajzol olvasója elé, látszólag a krimi történet szálait gombolyítva, miközben a szürrealitás határait súroló látomása széles horizontú epikai körképpé kerekedik lecsúszott életek reménytelen vergődéséről, az egész lepusztult, brutális, vad és nyers magyar világról, amelyben mindennaposá vált az erőszak, megszokottá lett a vér látványa, az ölés rituáléja.

Alakjai pusztulását látszólagos szenvtelenséggel és tárgyilagossággal beszéli el, ám leírásait prózájában eddig sosem látott, gyilkos, fekete humor szövi át, amely egyaránt tükröz elbeszélői távolságtartást és azonosulást, részvétet és epikusi tárgyilagosságot. A krimijelenetek közé olykor horrorba hajló epizódokat illeszt, amelyek a maguk nyersen sokkoló hatásmechanizmusukkal is felidéznek a korai Tar-novellák tragédiákba torkoló drámai életképeit.

Unt házasságában egy asszony félálomban olótt döf férje nyakába; egy nimfomániás nő gügyögve-csücsörítve követeli hajsolt férjétől a véget nem érő szeretkezést; egy magára maradt leányanya utált zabigyerének fejét kötőtűbe rántja; egy izgága halott feláll a prospektúrán, ruháit kéri, mert fázik, utóbb a főnövér kikezd vele, majd a boncmester elevenen felboncolja. Gyakran az álom s az ébrenlét határán ölnek vagy fejezik be életüket a Szürke galamb figurái: Tar ropant plaszticitással, nyelvi hajlékonysággal rögzíti s jeleníti meg belső tudatfolyamataikat. Leírásai töprengésekbe vagy álomképekbe indáznak széjjel, s korábbi prózájában kikísérletezett és tökélyre vitt elbeszélői módszerét kamatoztatva a krimi-cselekmény leírásait is hallatlan drámai feszültséggel tölti meg. A mondatokon belüli elbeszélői nézőpont-változások, a leírásokba beúszó drámai párbeszédek és az írói narráció, a végletekig csupaszított, szenvtelenül szikár nyelv, amelyet csak az elbeszélő fekete humora old némiképp – mindez roppant elevevén, drámaian súlyossá, élveztessé és egyedivé teszi ezt a kivételes prózát. Tar, úgy vélem, iskolát teremt a magyar epikában nyelvhasználatával és epikai formálásmódjával. Sokrétegu nyelve persze, többek között kivételes életismeretéből és emberismeretéből, pszichológiai érzékenységből táplálkozik.

Realista krimi vehetnek hát kézbe a Szürke galamb olvasói: Tar írói pályájának e különleges kalandja, úgy hiszem, aligha bizonyul majd kitérőnek vagy mellékvágánynak az életműben. Pár évvel korábbi kisregénye, a *Minden messze van* már pontosan mutatta elbeszélői tájékozódásának irányát, a szociografikus próza meghaladásának benső igényét. Új könyvében most a kínálkozó csapdákkal is szembenézhetett: a regényszerkesztés dilemmáival, a nagypróza történetfűzésének másfajta logikájával, a mozaikszerűen szétördelt, epizodikus, mellérendelői regényszerkezet elbeszélői konzekvenciáival.

Tar, miközben újra műfajt teremt, most is a maga útját járja, átváltozó életünk hiteles fejezeit írva. (Magvető)

KOVÁCS DEZSŐ

Molnár Miklós:

Civil társadalom és akiknek nem kell

Emigránsnak lenni nehéz, de még nehezebb a dolga annak, aki emigráns értelmiségiként úgy akar beilleszkedni a befogadó közegbe, hogy közben ügyel arra, ne szakadjon el a közegtől, amelyből kiszakadt. A „szabad világ” és a „rab nemzetek” közötti politikai és ideológiai válaszfalak leomlásával megváltoztak az emigráns lét alapfeltételei. A politikai és az ideológiai kényszer ma már nem hat, helyét a gazdasági, néhan morális hatóerők vették át. Ma már az emigráció viszonylagos, bármikor lehetséges a visszatérés. Korunk értelmisége szüntelenül úton van, s ha menekül, akkor elsősorban maga elől igyekszik elrejtőzni.

Különös helyzet az emigránsoké, akik még a hidegháború éveiben, a véglegesség és a visszavonhatatlanság biztos tudatában menekültek Keletről Nyugatra, majd 1989–90-ben megérték, hogy mindaz eltűnt, ami egykori döntésüket kikényszerítette. Molnár Miklós 1956-ot követően választotta az emigrációt. Svájcba került, ahol több évtizeden keresztül tudományos oktató- és kutatótevékenységet folytatott, a sors kegyéből annak az intézménynek a falai között, ahol annak idején Bibó István hallgathatta Wilhelm Röpke és Guglielmo Ferrero előadásait.

Molnár az emigrációban is megmaradt annak, aki mindig lehetett, demokratikus gondolkodású szocialistának, híve az egyenlőségnek és a szabadságnak, elkötelezettje a közép-kelet-európai népek felszabadulásának és európai beilleszkedésének. Nem hozott szégyent Bibó Istvánra, akit börtönbüntetését követően a genfi intézet többször is meghívott, hogy falai között alkosson. A meghívásokat azonban a Magyar Belügyminisztérium rendre megghiúsította. Bibó belső emigrációra kényszerült, s ő maga már nem érthette meg az emigrációs okfogyatkozást.

Természetes vágya minden túlélő emigránsnak, hogy visszafogadják. A folyamat Magyarországon már a nyolcvanas években megkezdődött. Emlékszem Cs. Szabó László második honfoglalására, és őrzöm megható levelét, amelyben megköszöni, hogy „visszafogadott” írásait egybegyűjtő kötetéről írtam. A levélben azonban kis sértődöttség is bújkált, mivel Cs. Szabónak rosszlesett, hogy jeleztem, az emigráns szarvasá vált fiú, aki teljesen beilleszkedni az odahagyott világban már sosem lesz képes. Eliramodik a történelem, s benne az értékek, újdonságok, társadalmi szereplők sora. Leginkább talán a nyelv romlik el, amely híven őrzi a kort. Beszélője minél inkább meg akarja azt magában őrizni, akárvá-akaratlan annál inkább elszakad a beszélők eleven közösségétől. Talán Mikes Kelemen az egyetlen kivétel, aki képes volt újraalkotni törökországi száműzetésében a magyar nyelvet, mely megtalálta benne autentikus újraalkotóját.

Műveit azonban Molnár idegen nyelven, franciául írta, s látszólag az elmúlásnak ez a típusa őt nem érinti. A nyelv azonban jelentések hordozója, gondolkodásmód meghatározója, ami azt jelenti, hogy akkor sem szabadulhatunk tőle, ha egy másikra cseréljük. Ha szívet nem is, de témát, anyagot mindenképpen cserélnie kellene az emigránsnak ahhoz, hogy megszabadulhasson nyelvének terhes örökségétől, ám ebben az esetben létének értelme, sorsának meghatározó mozzanata